А ч т а

Коммунистическ кевәр бәәгъәд, коммунистическ кевәр көдлагъм.. Дөнө Москва-Сортировочная ним даалгъвр авб гисиг радиогъар сонъсчкад, Валя Водовская санв: «Эн йир ик гидг зөрг, ямаран хурдн йовдл эн! Ирх цагин ямаран ик даалгъвр эн!».

Тер бдр Валентина Водовская гарджах комсомольск-багъчудин бригадт болсна цуг кӯр-кӯӯндврнь москвичирин седвәрин тускар келгдв.

— Медджәнт, кӯӯкд, эдити коммунизм өөрдӯлхәр седджәцхәнә,— гидж Валя келв. Ямаран кӯчтә йовдл эн, әмтн одаиас авн экләд шин джиргъәлд, шин кевәр бәәхәр белджәцхәнә. Кемр биди тедиә седвәриг даххла ягъмб тегәд?,—гидж келчкәд, хәрӯ кӯлдж ӯр кӯӯкд талан бригадир хәлән.

Ним ӯнәртнь келхд, московск ӯӯрмӯлин седвәриг әднә бригад әс дөнъхлә. нань кен дөнъхмб тегәд? Әднә коллективд 18 кӯн бәәнә, ним кӯцц чиги улс. Дурта даалгъвран эдн кӯцәдг билә. Ода улм өөдән кемджәтә-гъәр бийӯрн хәләх цагт ирчкв.

Нә. ягъни, кӯӯкд! Өрлдцхәй?

Тер бдрин бийднь эдн цугъар хурдж даалгъвран сәәнәр хәлдж тоолцхав. Ик гидг герчллт кеджәхән, андр өдрәс авн цугъар урдклари әдл биш, онъсдан, өмнкәси сән болхинь, әднә кень болвчн медв.

Әнн седкл деерәсн тоолдж кӯӯндвр кехәр эдн совещань хурав. Ӯр кӯӯкдинь кәлсн ӯгмӯдинь, тедиә өгчәх селвгудинь сонъеджагъад. Валян зӯржнь омгдж байрар дӯӯрв. Ута, эн эндӯрсмн уга. Харадан, акчмин зуурд көөрлдж кӯӯнд ним керг эклхәр седджәлш. Ним негхн джил хооран Валя бийнь чигн эдӯ мет даалгъврин тускар кӯӯндвр кех саман билә.

Юн болджава эн? Амтнәс биди юютъарн тату болджахмб, Быкова Галян бригадла әдләр көдлж чадшго болхмб.

Цуг эн кергӯдәр ӯр кӯӯкдлари ӯнәртән кӯӯндх кергтә болв.

—Не, даалгъвр авцхахмн. —гидж кӯӯкд зөвшөрцхәв.

—Ода мел негл тосн деерәгър тошсн әдл одх гидж Валя тоолв: ӯтән өгвди, даалгъвр авбувди. Зугл эшнь тооллгън ӯлдв. Болв тиим гинтнәр юмн болсн уга. Көдлмшч баахн кӯӯнд улс урднь ягъдж тус-тустан бәәсн болна. тер кевтән цаарандиь чигн бәәцхәв.

Авчати ода әднәсн! Гууджмлмудиг намртнь тоолм гидг. Юн гидг улсв эдн, негл юн чигн тедиә керго юмн. Негл би ганцарн цугъарань тӧлә ӯгән өгсн кевтә,—гидж багъчуд воскресникд гарч өгглго, әс гидж тӧмрин кизәр цуглулло бәәсн цагт, бригадир уурлдмн. Ним улста көдлмш кедж диилвр кӯцх биш, айсдан бурдг улсин тоод ордж болхмн.

—Чи юк гигъәд әәрхәд бәәнәч,— гигъәд талдан цехмӯдәр көдлджәх ӯүнә ӯр кӯӯкдиь эндтендәснь келцхәв. Чини цехин улсчн юн мел тиим, йилгъән улсн? Цугъаралань әдл. Эврәннь чидлән меддж авх дӯнъгә болн заводин коллективин иткл тусхам чигә көдлмш тадн цугъари чигн кегъәд угат. Даалгъвр цугъаранньь терӯг тус-тустан биш, цуг кехәри кӯцәх кергтә. Чи танцарн ю чигн кедж чадмн биш.

Юунас авн эдн цугъар эклснь Валя сәәнәр медна, коллективин тӧлә. эн коллективиг батлдж нинцӯлхин тӧлә кесн иоолдана тӯрӯн диилвриг эн бас йир сәәнәр медна, Шкуратова Валя Афанасьева Клава хойр йир му бәәдлд бәәцхәлә. Бригадир эврән эн кергт орлцв. Поселковый Советин депутат болад, эврәннь бригадин члед бәәсн герт ясвр кех хала болн нань чигн тосхлтин материал эн арч өгв.

даалгъвр

Дакад нег ним йовдл ӯүнд болв. Эдин хотин цагта, комсомольцриг болн баахн кӯӯкд улсиг нег цөөкн минутд кӯладжатә гидж сурцхав. Ягъад, юньгад — медсн кӯн гархш. Зәрсмнь меддж бәәдл гаргъад масхлздж инәлдцхәв.

Эндр өдр Мария Очир-Гаряевад ик гидг байрта өдрнь. Наартн, ӯӯрмӯд, Марийиг гарсн өдрлән өөрәцхәй.

Ӯүрмӯдинь цагъан седкл, тодиә өгсн белгӯд кӯӯкиг икәр уйдулн байрлулв. Энӯнд цуглрсн улсин чигн седклнь байрар дӯӯрцхәв. Сән юм кехлә, кезәд чигн сән. Коллективинь чледт ӯр-дӯнъгинәр дөнъ-нөкд болсн нань чигн кест ким йовдл билә.

Гертнь, бәәдл-джиргъәлдиь дөнъ болллгън удл уга производствур ордж ирв. Нег-негидән нөкд болдг болад ярв. Өрлдәнә ашин то-дигиг ода галцхн Валя тедж ядж күладжахин уга. Күндллгиә доскд орх санан, чирәдән кир дусхашго седкл, күн болгънд ордг болв. Цехд рационализатормуд чигн бәәхнь илдгдв. Зугл тоолад, онькан өгәд тӧгәлнъгдән хәләх кергтә.

Альдас цугъар гарад бәәсн медгдлш. Селвгӯд гисн юмн ард-ардасн ордж ирлдәд бәәв. Цехд слесарь көдлджәсн Бумин В. йилгъдж гаргъдг конвейерт лент деер тӧмр плиих кечксиә хөөн, конвейирнь зогтл уга көдлдг болв. Зуугъад мөнъгън арслнь государствин мөнъгн әрвлгдв. Ишкдл-ишкдлар өөдлдж производственн процесс улм ясрад, консервн цехин коллективин улм нинцнъгӯ болад, улм батрад ирв.

Комплексн зура кевәр эдн шинидцхәв. Күн болгън көдлхд цуг кергтә тоот некврнь күцәдж, тасрхан уга усар тенцтхә гидж, тӯрӯн даругъан әмцдж эдн сурв. терүнәнь хөөн зөвәр даалгъвртa некврмӯд тавцхәв. Конвейерин күчнь солюлхар, күнд көдлмш келгънд кергтә немӯр эрзен гаргъулхар эдн зүткцхәв.

Нигәд, сарас сард күч-көлснә гарц өсәд, шаг гаргъдгиг багърулад, йовб. Удсн уга, Валентина Водовская гарджаси комсомольск-багъчудин бригад, Каспийск загъсна комбинатд тӯрӯн орм әзлхәр седджәсн улсиг хооран тӯлкдж гаргъв. Комсомольск организацин дамджж өгтдг дарцг өөрлдәнд диилсиднь өгтдв.

Тегәд чигн Валентина Водовская энӯнә бригад москвичирин эклциг әрх биш дөнъхн зөвтә гидж итгджәлә. Күч-көлснә байрта болн зовлнъта 10 сарин әргцд багъчуд көдлмштәе болвердж улм батрв. Цаарандиь өсдж, их күцәрмӯд бәрхин кергт, өмнән их гидг күцл тавх зөвтә.

Тиим күцл Валя Водовская гарджах бригадт бәәнә. Коммунистическ күч-көлснә өөдән ачта нернә тӧлә зургъан сардан эн бригад иоолдж йовснь эн.

Ода бригадт 18 биш, 28 күн бәәнә, Болдырева Катя—обжарщиц болдж көдлнә, Тульская Римма — расфасовщиц болдж, Мария Очир-Гаряева — закатчиц болдж көдлнә. Ода эдн бас коммунистическ күч-көлснә нер зӯүджәх эн бригадт көдлхәр ирцхәв. Сәәнәр нинцдж көдлдг, дӯүрнь их джиргъәлтә, ямт бӯлд бәәнә гичн йир сән юмн,—гидж эдн келцхәнә,— эдниг итклтә иньгӯдинь күн болгън медна.

Эдн әрӯн цеврәр көдлсн деерән, сургъуль сурад эврәннь медрлән өөдлӯлцхәнә. Валентина Водовская эврән бийнь загъсна техникум тӧгсчкәд, эн джил Әдрхнә загъсна институтд орв, Очир-Гаряева Мария дундин школин 8-ч классд сурчана, Валя Левадченко. Алла Васильева болн Катя Тамаровская болхла, Әдрхнә загъсна техникум эн джил тӧгскхмн. Иладксиь чигн медрлән өөдлӯлджәцхәнә.

Долан джилин сӯүләр бригадин член болгън дундин әс гидж дундин-техническ медрлтә болх гидж Валя итгджәнә. Зәрмснь эн зөвәр әәмшгтә болдж чигн медгдджәнә: даалгъвр гинтн биш. Болв бригадир зӯткә: чадхвди, партийн организац дөнъ болх. сургъуль сурхд мана цуг кергтә тоот таалта эвнь олдж өгх,— гидж бригадир герчлнә.

Бригадин коллективд дакад нег күсл бәәнә: бӯткдж шинджлдг отделар дәвруллго, зугл йир сән гисн чикртә продукц гаргъджах. Алдр Октябрин 42-ч джилин өөнд нерәдлж бригадин авсн даалгъвврт, шаг гаргъх уга, шалгъдж хәләдг отделас продукц хәрӯ хәрӯлдго болдгар көдлхмн гидж бичәтә бәәнә.

Биди коммунистическ обществ тос хдж йовнавдн, бӯткдж шалгъдг улс кергдгдго болдгар, күн болгън чинджж, әрӯн цеврәр көдлх зөвтәвдн,— гидж Валентина келнә.

Әрӯн цеврәр күч-көлсән өгч, коммунистическ даалгъвртагъар көдлмш келгън — өөрән алхад, ирх цагин их даалгъвр авчксн бригадт, мел кергтә гиснь тер.

Коммунистическ күч-көлснә коллективс болдж нерәдгих өөмн тӧлә нооллдж йовх цуг бригадмудин нег әрки зокалнь.— күч-көлснә гарцан оньгинд өөдлӯлдж, юунд болвчн әрвч, болгъамджта болх зөвтә. Тиигдж көдлхин тӧлә кесгинь медх, кесгинь чадх кергтә. Энӯн тал ода бригадин эн члед цугъар шундж йовцхана. Цехин начальник Иван Яковлевич Шангина седвәрәр, баахн көдлмшч күүкд улс күч-көлснә нӯүрлгч кев-яиз болн загъсна керг дасх занятин зура диилдж өгдв. 28 кун цугъар гилтә КПСС-н өөдж даалгъна кружокст болн нань чигн политшколмудар сурчацхана.

Валентина Водовская гарджах бригадин ӯлгӯрәр талдан чигн коллективс иигдж сургъулин сурчацхана.

Нег кергиг мел әдләр, нег кевәр кедг хойр кӯ олдж авх тӯрӯ болхмн. Күн болгън эврәгъәрн, бийднь сән болдж медгдсәрн кедг зөвтә. Кемр тедн арвн болхла яхмб? Тер цагт нег-негиәсн дасад, сәәнинь бийдән шинъгәдж авх кергтә.

Консервн цехин көдлмшлә танылдж, расфасовочн отделнә көдлмшит меддж дасдж авхар, консервн заводмудин негиднь Водовская одсн бәәнлмн. Эвсн сонъссан бийдән хадгъ. ллго, тӧгәлнъдән хәлдж дӯнцӯлвд, сән тоотнь дасдж авсн йир их чикртә юмн.

Коммунистическ күч-көлснә бригадин нер әрх биш эӯүхвди — гидж Валя Водовская келнә.

Цаарандиь юмб?

Амр уга бригадир ирх цагиннь тускар бас тоола бәәнә. Валя эврәннь бригадиннь цуг чледӯдән партин зергәнд орулх саната. Мел ода биш. Ода цугъарадиь чигн невчк әрт болв цаарандан бәәджәгъәл, цагнь ирхлә болхмн. Коммунистическ күч-көлснә бригадтан эдн бийән энӯнд болдцхәхмн.

Ирх цагин улс коммунистирин, дӯнъгә чикртә коммунистирлә әдл кевтә янзта болх зөвтәнь бригадирт ил. Тегәд тедниг багъчуд даждж дӯрах зөвтә.

Валентина Водовская гарджах бригад көдлджәх цех, гурин сеҗитәгъар көдлдг, 84 күн көдлнә. Кестнь эн заводт кезәнәгъә ирцхәсн уж. Тедн тавагъад, арвагъад джил негән таньцхава, ӯгин мөцәр негән меддг болад дасчцхадж. Коммунистическ күч-көлснә коллективин болдж нерәдгх зөвин тӧлә цуг цехәри юньгад эс иооллдж [illegible]б?

Энӯг тавари күцәдж болн чигә болдж Валентинд медгднә. Их гидгәр чиндж көдлх кергтә.

Их зурата. их хүслтә, амр уга күн эн. Эн тиим болх чигн зөвтә—Коммунистическ партин зергәнд орхар бийән эн белдчкен бәәнә. КПСС-н членә кандидатд орх эрлгъ эн ӯ[illegible]рулдж өгчәнә,—гидж баахн бригадир сонтагъар келнә.

1958 джил Валяд йир сән, тедниг джил болна. Загъсна комбинатин комсомольск организацин сегайтрин даруд энӯг комсомольцин-дунъгъа Каспийск поселкин күч-көлсчир эн ӯүнд их даавр өгч поссоветин депутатд сунъгъв.

Консервн цехин арвн вәәмн баахн күүкд шинәр, сәәхнәр эклдж бәәхлә шинәсн, декабрь сарин ӯ[illegible] книг өдр, тендгта билә. Күмн әмтнә мангъдурк өдр тедниг ӯзгчн болдж медгдмн. Партин ухалдж гаргъсн дамджилә хаалгъар эдн бийснь бас тиигәлән хәлдж гарцхав. Балтр йовдл ода бийнь кергдә уга, болв бийдә арх цагур их сонр хаалгъ нитч, гольмг баахн кергӯд бәәнә.

Г. Дорджин.

Нимнь бас бәргднә. С. Акремин поэзи нург.